

С. В. Тетерук

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор

С. Н. Денисенко

**Національно-культурні особливості концепту
"Pünktlichkeit" – "пунктуальність" в німецькій та
українській лінгвокультурах**

Актуальність теми дослідження зумовлена зростаючим інтересом лінгвістики до користувача мови як до носія певної культури, до мовного колективу, до якого він належить.

Уся духовна діяльність людини, її контакти зі світом – результати пізнання – формують глобальний образ цього світу, що існує в свідомості людини, і має назву "картина світу" [5: 33].

Водночас кожний етнос має свій спосіб сприйняття, розуміння і пояснення світу, свій національний менталітет, що задається сукупністю когнітивних і поведінкових стереотипів і установок, головною характеристикою якого являється особливість мислення і поведінкових реакцій індивіда чи соціальної групи [1: 32], який відображається мовними засобами цієї етноодиниці.

Аналізуючи етнічно детерміновані лексичні та граматичні значення можна виявити суттєві риси певної лінгвокультури та наблизитися до розуміння менталітету етносу, побачити матеріальну та духовну самотність народу.

Ціннісні (культурні) орієнтири суспільства фіксуються в концептах [6: 28]. Концепт – це багатомірне ментальне утворення, в складі якого виділяються образно-перцептивна, понятійна і ціннісна сторони [4: 154], "згусток культури в свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить в ментальний світ людини. І, з іншого боку, концепт – це те, через посередництво чого людина – пересічна, звичайна людина, не "творець культурних цінностей" – сама входить в культуру, а в деяких випадках і впливає на неї" [7: 43].

Для виявлення національно-культурної специфіки концепту проводиться зіставний аналіз, порівняння: внутрішньомовне, коли зіставляють облік та функціонування концепту в різних "областях буття" – дискурсах (науковому, політичному,

релігійному, поетичному та ін.) і сферах свідомості, та міжмовне, коли зіставляються концепти різних мов [2: 10].

Дослідивши концепт "Pünktlichkeit" німецької лінгвокультури шляхом порівняння з концептом "пунктуальність" української лінгвокультури, ми зробили наступні висновки, що основний зміст цього концепту в німецькій та українській мовній свідомості має такі ознаки: 1) предметно-образна сторона концепту – це узагальнений образ строгої відповідності між наявним та фактичним співвідношенням подій в часі, що організуються; 2) понятійна сторона цього концепту – мається на увазі норма цієї відповідності, протилежна порушенням цієї норми і уточнена інтенсифікаторами; 3) ціннісна сторона даного концепту – оціночні відношення до дотримання та порушення відповідної норми [3: 163].

Основні відмінності в представлені концепту "пунктуальність" мають наступні моменти: 1) в німецькій мовній свідомості цей концепт більш значущий, ніж в українській; 2) порушення в дотриманні пунктуальності, точності в часі в німецькій лінгвокультурі пов'язані з недостатньою відповідальністю людини, в українській лінгвокультурній – з недостатньою відповідальністю та перешкоджаючими обставинами, що виправдовують дане порушення; 3) порушення пунктуальності в німецькій лінгвокультурі більш детально охарактеризовані і включають як спізнення, так і завчасний прихід чи здійснення подій, в той час коли в українській лінгвокультурі вони зводяться, головним чином, до спізень; 4) важливою характеристикою пунктуальності в німецькій лінгвокультурі є планування подій як внутрішня потреба людини, в той час як в українській культурі планування грає допоміжну роль; 5) в німецькій лінгвокультурі порушення точності в часі сприймається з більшою мірою терпимості, ніж в українській, в українській сучасній мовній свідомості своє порушення пунктуальності прийнятне, а порушення пунктуальності зі сторони інших людей неприпустиме [3: 164].

Існування специфічних ознак концепту "пунктуальність" обумовлене різним відношенням індивідів до часу як до культурної цінності. Німецька культура відноситься до культур з монохроним сприйманням часу, українська – до поліхронного. При монохронному сприйманні час розподіляється таким чином,

що в один і той же відрізок часу можливий тільки один вид діяльності, тому одне йде за іншим, як частини одного ланцюжка. При поліхронному сприйманні час розподіляється таким чином, що в одному й тому ж відрізку часу можливий не один, а кілька видів діяльності.

Люди з монохроним сприйняттям часу не затримуються на роботі, якщо час вийшов. Для людей з поліхроним сприйняттям важливим є не час, а людські відношення. В монохроних культурах норми поведінки, що пов'язані з пунктуальністю, регламентовані більше [8].

Отже, в німецькій культурі точність в часі являється абсолютною нормою поведінки, в той час як в українській – норма відносна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Воркачѳв С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт – М.: Гнозис, 2004. – 236 с.
2. Воркачѳв С. Г. Концепт как "зонтиковый термин" // Язык, коммуникация и социальная среда. Вып. 24 – М., 2003. – С. 4-12.
3. Зубкова Я. В. Концепт "Пунктуальность" канд. филол. наук // Антология концептов / Под ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина – М.: Гнозис. 2007. – 512 с.
4. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс – М.: Гнозис. 2004. – 390 с.
5. Кононова О. А. Отголоски мифов и суеверий древних германцев в современной немецкой фразеологии / О. А. Кононова // Проблемы идиотнической фразеологии: докл. на межвуз. семинаре "Идиотническая фразеология". – С. 33-41.
6. Бабаева Е. В. Отражение ценностей культуры в языке // Язык, коммуникация и социальная среда. Вып. 2. Воронеж, 2002. – С. 25-34.
7. Степанов Ю. С. Концепт // Константы: словарь русской культуры: Изд. 2-е, испр. и доп. – М., Академический проект, 2001. – С. 43-83.
8. Електроний ресурс. Режим доступу: www.cultstory.ru/cultstorys-12-4.html